

INSTITUT
DRUŠTVENIH NAUKA
BEOGRAD
INSTITUTE
OF SOCIAL SCIENCES
BELGRADE

Srbija i reformisanje instituta odgovornosti

Okrugli sto

ISBN 978-86-7093-224-1

SRBIJA
I REFORMISANJE
INSTITUTA
ODGOVORNOSTI

Edicija

Knjige sažetaka

Izdavač

Institut društvenih nauka
Beograd, 2019.

Za izdavača

Dr Goran Bašić

Urednik

Dr Hajrija Mujović

Programski odbor

Dr Zorica Mršević

Dr Marta Sjeničić

Organizacioni odbor

Dr Ranko Sovilj

MA Sofija Nikolić Popadić

ISBN 978-86-7093-224-1

INSTITUT DRUŠTVENIH NAUKA
Centar za pravna istraživanja

Srbija i reformisanje instituta odgovornosti

III OKRUGLI STO

KNJIGA SAŽETAKA

BEOGRAD, 1. novembar 2019.

Odgovornost države u očuvanju javnog zdravlja vs načelo autonomije volje pojedinca

Ranko Sovilj*

Koncept očuvanja javnog zdravlja pretpostavlja precizno planiranje i određivanje nadležnosti države, odnosno, relevantnih tela u pravnoj, ekonomskoj i sociokulturnoj sferi. Ekonomska komponenta održivosti omogućava ekonomski razvoj, dok sociokulturna komponenta treba da doprinese poboljšanju zdravstvenog stanja svakog pojedinca. Kako bi se postigli željeni rezultati, koji su neretko međusobno suprotstavljeni, neophodna je državna intervencija, usvajanjem pravne regulative. Međunarodni dokument „Zdravlje za sve u 21. veku“, koji je usvojen sada već davne 1981. godine, bio je od suštinskog značaja u kreiranju zdravstvenih politika gotovo u svim državama širom sveta. Potonja zdravstvena legislativa implementirala je opšteprihvaćene standarde, u cilju maksimiziranja dobrobiti svih članova društva.

Država ima centralnu ulogu u promociji i prevenciji zdravlja, ulaganjem u zdravstvo, direktnim investiranjem u ekonomski razvoj i smanjenjem siromaštva u zemlji. Zdravlje stanovništva pretpostavlja kontinuirani proces za čije održavanje je potrebna dobra organizacija sa ciljem očuvanja i unapređenja zdravlja, kao i jačanje zdravstvenog potencijala u svim fazama života. Na tom stanovištu je i Zakon o javnom zdravlju, koji kao osnovni cilj promovise ostvarivanje javnog interesa, stvaranje uslova za očuvanje i unapređenje zdravlja stanovništva putem sveobuhvatnih aktivnosti društva (Zakon o javnom zdravlju, čl. 1, st. 2).

I Zakon o zdravstvenom osiguranju i Zakon o zdravstvenoj zaštiti propisuju da zdravstvena zaštita, između ostalog, obuhvata sprovođenje mera i aktivnosti u cilju očuvanja i unapređenja javnog zdravlja, kao i sprečavanje, suzbijanje i rano otkrivanje bolesti. Jedna od takvih mera je organizovanje ciljanih preventivnih pregleda, odnosno skrininga. Zakonom je predviđena obaveznost skrining pregleda, uz mogućnost sankci-

* doktor pravnih nauka, naučni saradnik Instituta društvenih nauka u Beogradu, Centar za pravna istraživanja, soviljpeca@gmail.com

onisanja osoba koje se ne odazovu na skrining preglede, a do narednog ciklusa pozivanja dijagnostifikuje im se bolest koju skrining treba da predupredi, učestvovanjem u troškovima lečenja iz sopstvenih sredstava (Zakon o zdravstvenom osiguranju, čl. 131, st. 1, tač. 4). Nesporno je da se zakonodavac vodio ekonomskim motivima, s obzirom da je lečenje onkoloških pacijenata izuzetno skupo, dok se uspešnost izlečenja smanjuje, ukoliko se bolest ne dijagnostikuje u početnom stadijumu. Postavlja se pitanje da li je zakonodavac uređujući postupak skrininga narušio prava pojedinaca na odlučivanje, odnosno samoodređenje, s obzirom da se pri obavljanju skrininga procenjuje rizik po učesnike programa, odmeravajući korist nasuprot šteti po pojedinca, te se procenjuje delotvornost skrininga samo ukoliko je u korelaciji sa slobodom pojedinca. Osim toga, nelogično je nametati represivne mere građanima koji se ne odazovu na skrining, kada država nije obezbedila uslove za sprovođenje organizovanih preventivnih pregleda. Tumačenjem navedene zakonske norme, konstatuje se da je zakonodavac dao primat očuvanju javnog zdravlja nasuprot slobodi pojedinca na odlučivanje.

Usvojeno rešenje nije usamljen slučaj u domaćem zdravstvenom zakonodavstvu po pitanju represivnih mera, premda je drugačiji pravni osnov. Naime, Zakonom o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti predviđena je kazna za roditelje i staratelje koji ne vakcinišu svoju decu u iznosu od 30.000 do 150.000 dinara. Pored toga, boravak dece u predškolskim i školskim ustanovama, kao i ustanovama za smeštaj dece bez roditeljskog staranja, uslovljen je prethodnom vakcinacijom dece (Zakon o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti, čl. 32 i 85). Nesumnjivo je da je interes države očuvanje javnog zdravlja, posebno vulnerabilne populacije, poput dece, sprečavanjem potencijalnih epidemija zaraznih bolesti. Međutim, pitanje je efikasnosti ove mere, s obzirom da usled nevakcinisanja, deci se uskraćuje mogućnost školovanja, šire i pravo na slobodu kretanja.

S obzirom da je zdravlje ključan činilac kvaliteta života i prosperiteta jednog društva, investiranje u zdravlje mora biti deo investicione strategije i zdravstvene politike svake države. Sistem javnog zdravlja treba da omogući uslove za unapređenje zdravlja stanovništva, poštujući zagarantovana ljudska prava. Stoga je fokus usmeren na zajedničku odgovornost svih učesnika u postupku očuvanja zdravlja stanovništva, pre svega države, koja ima vodeću ulogu u očuvanju javnog zdravlja (Matijević i Rakić, 2009, 5).

Ključne reči: odgovornost, javno zdravlje, promocija i prevencija zdravlja, ciljani preventivni pregledi, vakcinacija, načelo autonomije volje pojedinca